

בשר בחלב [א']

התורה כתבה שלוש פעמים איסור בשר בחלב. מהי משמעות הדברים? לימדו את היסוד בדברי הגמרא בחולין קטו: ונסו לברר את מהות העניין, ואת מהות הצורך בבישול לעניין בשר בחלב. בהמשך נדון בהבנת איסור הנאה. הלימוד שלנו שונה. לימוד קורונה, לא מאפשר לימוד בית מדרשי רגיל, אבל מאפשר דברים חדשים. לימוד קורונה חשוב יותר מתמיד. דווקא עתה שבתי המדרש סגורים, הלימוד שלכם משמעותי יותר. בע"ה שיהיה לכם לימוד טוב, שמח ומוצלח, יוסף צבי רימון

חולין קטו:

דבי רבי ישמעאל תנא: +שמות כ"ג+ +שמות ל"ד+ +דברים י"ד+ לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, אחד - לאיסור אכילה, ואחד - לאיסור הנאה, ואחד - לאיסור בשול. תניא, איסי בן יהודה אומר: מניין לבשר בחלב שאסור - נאמר כאן: +דברים י"ד+ כי עם קדוש אתה, ונאמר להלן +שמות כ"ב+ ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, מה להלן אסור, אף כאן - אסור, ואין לי אלא באכילה, בהנאה מניין? אמרת, ק"ו, ומה ערלה שלא נעבדה בה עבירה - אסורה בהנאה, בשר בחלב שנעבדה בו עבירה - אינו דין שאסור בהנאה! מה לערלה - שכן לא היתה לה שעת הכושר. חמץ בפסח יוכיח - שהיתה לו שעת הכושר - ואסור בהנאה, מה לחמץ בפסח - שכן ענוש כרת! כלאי הברם יוכיחו - שאין ענוש כרת - ואסור בהנאה.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה סימן פז - איסור בישול, אכילה, הנאה 2

והמצוה הקפ"ו היא שהזהירנו מבשל בשר בחלב והוא אמרו יתעלה לא תבשל גדי בחלב אמו. ומי שבשלו לוקה ואף על פי שלא אכלו כמו שהתבאר במקומות מן התלמוד (מכות כא ב חולין קיד א)

המצוה הקפ"ז היא שהזהירנו מאכול בשר בחלב והוא אמרו גם כן לא תבשל גדי בחלב אמו פעם שניה. רוצה בו איסור אכילה. ובגמרא חולין (שם) אמרו בשר בחלב לוקה על בישולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות (כא ב) אמרו המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו לוקה חמש לוקה משום אוכל גיד הנשה ולוקה משום מבשל גיד ולוקה משום מבשל בשר וחלב ולוקה משום אוכל בשר בחלב ולוקה משום הבערה. ושם אמרו אפיק הבערה ועייל עצי הקדש ואזהרתיה מהכא ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לי"י אלהיכם. ובגמרא חולין (שם) אמרו להכי אפקה

רחמנא לאכילה בלשון בישול כי היכי דאבישול לאקי אאכילה נמי לאקי. ובשני מפסחים (כה ב) אמרו בבשר בחלב להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו למימרא שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתו. וזכור זה: ובכאן ראוי לי שארמז על שורש גדול שלא קדם לי זכרו. וזה שאמרו ית' לא תבשל גדי בחלב אמו נכפל בתורה שלשה פעמים (משפטי' כג, ס"פ תשא, ראה יד). ואמרו מלמדי הפירוש שכל לאו מהם הוא לעניין, אמרו (מכיל' משפטי' חולין קטו: וש"נ) חד לאיסור אכילה וחד לאיסור הנאה וחד לאיסור בשול. ולמקשה שיקשה ויאמר לאי זה דבר מניית איסור אכילתו ואיסור בשולו שתי מצות ולא תמנ' איסור הנאתו מצו' שלישי', הנה ידע המקש' שאיסור הנאה אין ראוי שיימנה מצוה בפני עצמה מפני שהוא ואיסור אכילה ענין אחד. שהאכילה מין ממניי ההנאה. ואמרו ית' בדבר שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני ההנאה. והכוונה שהוא לא ינה בו לא באכילה ולא בזולתו. והוא אמרם ע"ה (פסחי' כא ב וש"נ) כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה, שביאר היתר התועלת בה והוא אמרו (ראה יד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וכו'. ולפי השרש הזה אין ראוי שיימנה איסור אכיל' ואיסור הנאה שתי מצות. ואילו מנינו אותם שתי מצות בבשר בחלב היה ראוי כמו כן בחמץ (ל' קצו) ובערלה ובכלאי הכרם (ל' קצב – ג) שיהיה בכל אחד מאלו הארבע מצות איסור הנאה מצוה בפני עצמה. ומצד שנפל באלו ולא מנה זולת הלאו שבא באיסור אכילתם לבד ובכלל זה איסור הנאה כמו שהנחנו כמו כן יפול בבשר בחלב. ונשאר בכאן שאלה אחת לבד. והיא כי יש לאומר שיאמר אחר שאיסור הנאה יגיע מאיסור אכילה כמו שבארו ע"ה לאי זה דבר היה צריך הכתוב אל לאו שלישי בבשר בחלב עד שתיאסר בו הנאתו כמו שבארנו. הנה תשובת זה שהוא הוצרך אל זה מפני שלא בא בבשר בחלב לא תאכל ממנו שממנו נאסרו האכילה וההנאה ולפיכך הוצרך לאו אחר לאיסור הנאה. וכבר זכרנו הסבה שבעבורה לא כתב רחמנא אכילה בבשר בחלב, שכל מה שנזכר בו אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו, אמנם אם פתח פיו ובלע דבר מן האיסורים או אכלו והוא חם עד שישרוף גרונו ויכאיבהו בעת בליעתו ומה שדומה לזה הוא פטור חוץ מבשר בחלב שהוא חייב על אכילתו ואפילו לא ייהנה כמו שזכרו וכמו כן כלאי הכרם כמו שנבאר במה שאחר זה (מ' קצג). והבין כל השרשים האלו וזכרם. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשמיני מחולין (קג ב – קח ב, קיג – קיז ב):

רשב"א, תורת הבית הקצר בית ג שער ד

בשר בחלב אסור מן התורה, שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו. ונאמר בתורה שלשה פעמים. ומפי השמועה למדו שהאחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בישול. ולמה הוציאו הכתוב בלשון בישול לומר לך שלא כדרך בישול אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן פז סעיף א

כתוב בתורה: לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כג, יט; לד, כו; דברים יד, כא) ג' פעמים; אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל ענין.
(כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה). (טור וארוך כלל ל').

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה א

בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין, ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף על פי שלא בשל.

הלכה ב

לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו, כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת.

כסף משנה הלכות טומאת מת פרק א הלכה ב

ואם תאמר והרי בטומאת משא ובבת ובאסור אכילת בשר בחלב ענשו מן הדין וי"ל שמאחר שבת הבת אינה אסורה אלא מחמת הבת שהיא אמה ממילא משמע שהיא אסורה ואין כאן עונשין מן הדין וכך אמרו בפרק הנשרפין (דף ע"ו) גבי איסור הבת וכי עונשין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא ופירש"י כמ"ש, ובשר בחלב מכיון שאסר בישולו הוי בכלל לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל א"נ דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול ובמת משמע דגילוי מילתא בעלמא הוא שמאחר שמטמא במגע ובאהל ממילא משמע שמטמא במשא והתוס' בריש ב"ק גמגמו בהא דאין עונשין מן הדין:

רא"ש מסכת נדה הלכות כלאי בגדים

מה מפליג מה דאמר רב כשעשאן בגד אחד בפני עצמו אסור דעשאן בגד לא שייך ביה ביטול אפי' חוט אחד בכל הבגד כדתניא בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה אותו תכריכין למת. ולא אמרינן שיבטל ברוב מאחר שאין מקומו ניכר בכל הבגד. כדאמרינן בשלהי תמורה (דף לד א) דצמר דבכור ושער דנזיר שנארגו בבגד דבטל אי לאו דעביד מיניה ציפרתא פי' שארג צורת ציפור מן השער דחשיב ולא בטיל דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר. אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביה ביטול ברוב. דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור. והא דבעינן נתינת טעם בבשר בחלב כמו בשאר איסורים אף על גב דהוי

היתר בהיתר ולא שייך ביה בטול כיון שע"י תערובת נאסר. שאני התם דדרך בישול אסרה תורה ולא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם.

איסור הנאה

חולין קיד:

אמר רב אשי: מנין לבשר בחלב שאסור באכילה – שנאמר 'דברים י"ד' לא תאכל כל תועבה – כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל, ואין לי אלא באכילה, בהנאה מנין? כדרכי אבהו, דאמר ר' אבהו א"ר אלעזר: כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו – אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע, עד שיפרוט לך הכתוב בדרך שפרט לך בנבלה – לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט

הלכה א

בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין, ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו, וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף על פי שלא בשל.

הלכה ב

לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו, כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכה טז

כל מאכל שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לעכו"ם או לכלבים אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות, והדמים מותרין.

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ב

ומ"מ אע"פ שנתברר דבר זה עדיין אנו בצער גדול עם כללו של הרב שעדיין יש לו פתחון פה לומר בשאר הדברים הלמדין בהקש שאינן תורה מן הסתם ותהיה זו מן המפורשות בדבריהם שהן תורה אע"פ שלמדוה בגזירה שוה כמו שקדושי השטר אצלו דאורייתא אע"פ שלמדום בהיקש ויצאה והיתה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר. אבל אין זו עיקר. אבל עיקר שרשי התלמוד שכל הנדרשין בתלמוד באחת משלש עשרה מדות כולן דברי תורה והם פירוש תורה שנאמרה למשה בסיני בין שנאמר שקבלו אותם בפרט, כגון שלמדנו מפי הגבורה דקדושין הן בכסף ושהם גרמזים בתורה מקיחה קיחה, ובשטר ושהם גרמזים מויצאה והיתה, וכן בבשר בחלב נאמר לו בסיני שאסור באכילה ובהנאה בין גדי בחלב אמו בין שאר בהמה בחלב אחר ונאמר לו שהן באין בכתוב מרבווי המקראות, ובין שנאמרו לו הדברים

סתם ונצטוו לדרוש התורה בכללה במדרשי שלש עשרה מדות והסכימו החכמים במדרש כל מצוה ומצוה ואע"פ שבאו במקומות אסמכתות כבר אמרנו שהם מקשים ומתרצים הם בפירוש. ואם יש מהם סתומות במקראות במקומות מועטים אינם נעלמים מלומדי הגמרא. וכבר אמרו לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יד הלכה י

כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה, חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם לפי שלא נאמר בהן אכילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון בשול ובלשון הקדש לאסור אותן ואפילו שלא כדרך הנאה. הלכה יא כיצד הרי שהמחה את החלב וגמעו כשהוא חם עד שנכוה גרונו ממנו או שאכל חלב חי, או שעירב דברים מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסך או לתוך קדרה של גבלה ואכלן כשהן מרין, או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור, ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הכרם ואכלו חייב.